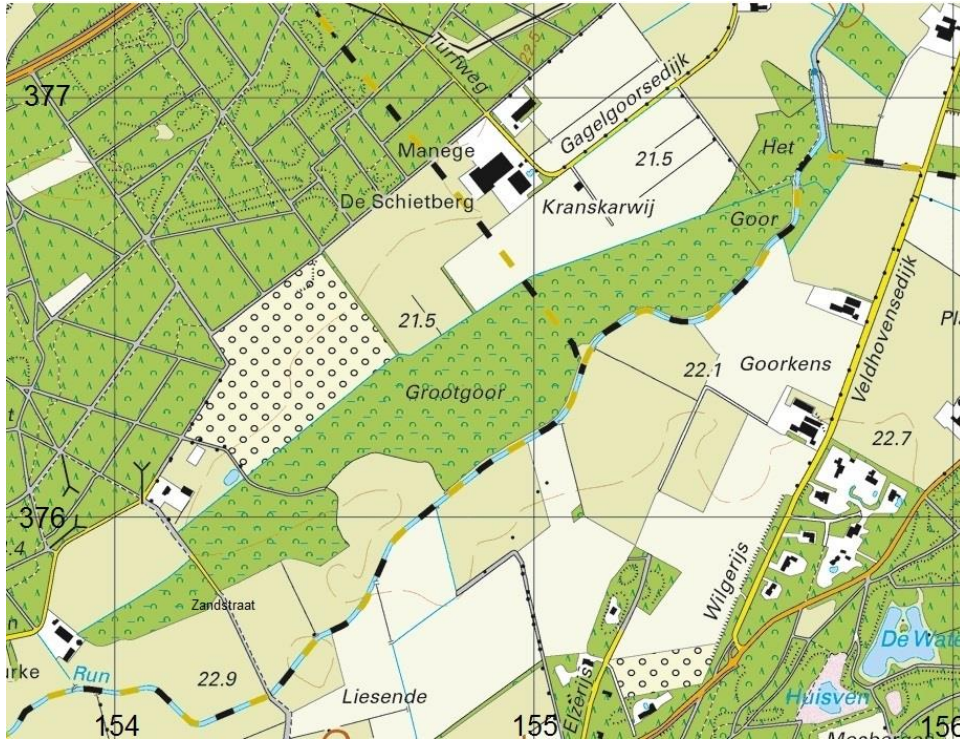

GRAS IS OM IN TE LIGGEN, deel 109

Drie Zegges¹ van het westelijk deel van het Grootgoor

Joep Spronk

Het Grootgoor is een langgerekt broekbos ten noorden en ten westen van de Run, gelegen tussen Steensel, Riethoven en Waalre. Het broekbos is - inclusief Het Goor – ruim 2 km lang en heeft een wisselende breedte tot zo'n 300 m. Op het kaartje is het Grootgoor weergegeven en de Amersfoort-coördinaten van de kilometerhokken waarin het broekbos ligt. In dit artikel beperk ik mij tot het deel van het Grootgoor tussen de Zandstraat en de gemeentegrens van Eersel en Veldhoven.

Het Grootgoor behoort bij de Elzenbroekbossen (*Alnetea glutinosae*)², die worden gekenmerkt door Zwarte els (*Alnus glutinosa*), Zachte berk (*Betula pubescens*) met in de kruidlaag Hennegras (*Calamagrostis canescens*), Gele lis (*Iris pseudacorus*), Dotterbloem (*Caltha palustris subsp. palustris*) en Holpijp (*Equisetum fluviatile*). Lokaal komt een vrij groot veld Moerasvaren (*Thelypteris palustris*) voor en verspreid staan grote exemplaren van Koningsvaren (*Osmunda regalis*). Hoewel het bos lokaal nat is, dreigt toch een verdroging, vooral aan de noordelijke kant. Plaatselijk is er zelfs iemand een tuin begonnen, compleet met de klassieke verbodsbepalingen.

Ondanks de aanwezigheid van enkele diagnostische soorten van het Moerasvaren-Elzenbroek (*Thelypterido-Alnetum*) valt het Grootgoor toch het beste in te delen bij het Elzenzegge-Elzenbroek (*Carici elongatae-Alnetum*), een plantengemeenschap die in beekmoerassen niet zeldzaam is. Naast ZO-Brabant komt de gemeenschap vooral voor in Drenthe, Overijssel, Oost-Gelderland en Noord- en Midden-Limburg³.

Een belangrijk deel van de ondergroei in het Elzenbroek wordt gevormd door de Zegges. In de laatste inventarisaties van de hokken met het Grootgoor trof ik de volgende soorten aan:

Scherpe zegge (*Carex acuta*), Moeraszegge (*C. acutiformis*), Zompzegge (*Carex curta*), Sterzegge (*C. echinata*), Stijve zegge (*C. elata*), Elzenzegge (*C. elongata*), Zwarte zegge (*C. nigra*), Pluimzegge (*C. paniculata*), Hoge cyperzegge (*C. pseudocyperus*), IJle zegge (*C. remota*) en Snavelzegge (*C. rostrata*).

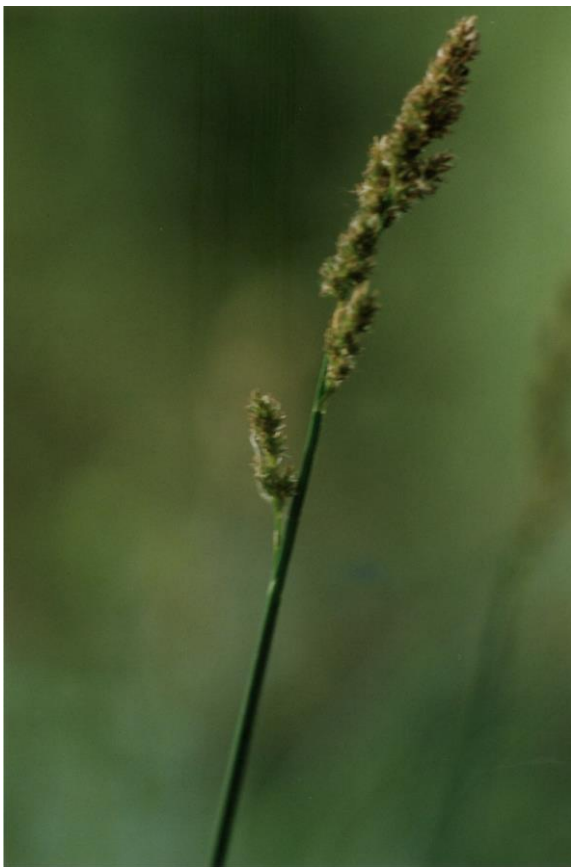
In dit stukje wil ik mij beperken tot de in het Grootgoor algemeenst voorkomende soorten met uitzondering van Stijve zegge. Dat zijn: Elzenzegge (afb 1), IJle zegge (afb 2) en Pluimzegge (afb 3).

Afb 1: Elzenzegge

Afb2: IJle zegge

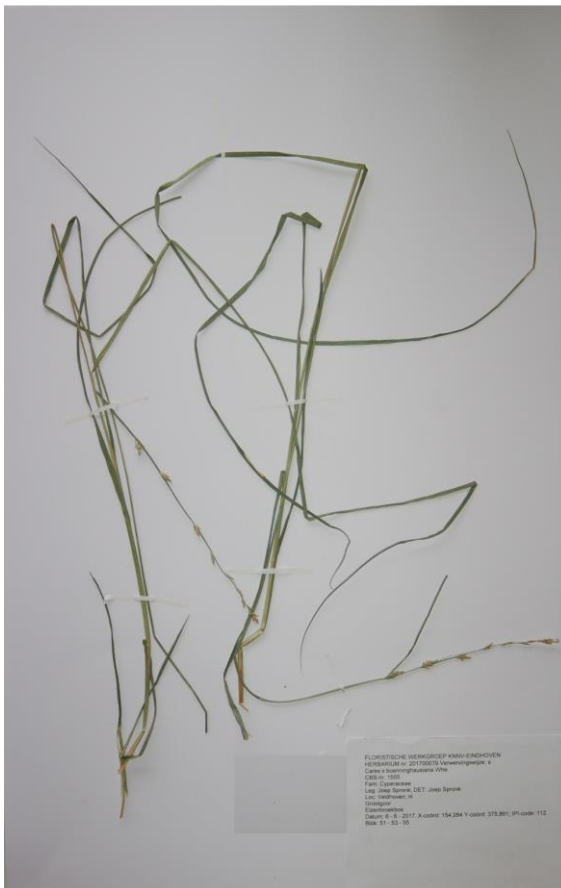
Afb3: Plumzegge

Deze drie soorten behoren tot het ondergeslacht *Vignea*: de zeggesoorten waarvan de aartjes zowel vrouwelijke als mannelijke bloemen bevatten.

Elzenzegge en IJle zegge zijn – relatief – kleinere soorten (30-60 cm) en groeien in dichte pollen. De aartjes hebben de vrouwelijk bloemen bovenin en de mannelijke onderin. Pluimzegge is een forsere plant (50-100 cm) die in horsten groeit en waarvan de geslachtsverdeling in het aartje andersom is dan bij de andere twee soorten. Bijzonder bij Pluimzegge is dat de bloeiwijze geen aar is, maar vertakt (dus inderdaad die pluim). Elzenzegge en IJle zegge zijn bloeiend of vruchtdragend eenvoudig te onderscheiden: Elzenzegge heeft een korte bloeiwijze bestaande uit ca. 1 cm lange aartjes en IJle zegge heeft kleinere aartjes waarvan de onderste ver uiteen staan en in de oksel van lange schutbladen. De bladen verschillen ook: bij IJle zegge zijn deze groen en tot 2 mm breed en bij Elzenzegge zijn de geelgroen en tot 5 mm breed.

Bijzonder is de verspreiding van deze drie soorten in het observatiegebied (hokken 154-375 en 154-376). Heel klassiek zou je kunnen zeggen dat het westelijk Grootgoor te verdelen is in drie delen: in het westelijke deel groeit IJle zegge, in het oostelijke Elzenzegge en in het centrale deel gaat de ene soort geleidelijk over in de andere. Pluimzegge komt in alle drie delen voor.

Tijdens bezoeken in 2014 bezocht ik het Grootgoor en liep op twee plaatsen tegen moeilijkheden met deze soorten aan. In het westelijk deel bij het pad tussen Steensel en Broekhoven (Zandstraat) (154.26-375.86) stond een exemplaar die overduidelijk het midden hield tussen IJle zegge en Pluimzegge: een forse pol, hoge plant, aartjes uiteen, de onderste in een lang schutblad, donkergroene gootvormige bladen; het was niet moeilijk om dit exemplaar tot een kruising van deze twee soorten te benoemen: *Carex x boenninghausiana* (afb 4). Een deel van het exemplaar werd verzameld en ligt nu in de collectie in Veldhoven en is via de KNNV-website te bezichtigen onder nummer 201700079.

Afb 4: IJle x Pluimzegge (*C. x boenninghausiana*)

Afb 5: Elzen- x Pluimzegge (*C. x fussii*)

Problematischer was een exemplaar in de zone met Elzenzegge. Een hoge plant met lichte bladen, compacte bloeiwijze en een dichte pol (154.45-376.08). Alles wees op een kruising van Elzenzegge en Pluimzegge, maar dat zou mij verbazen, omdat Elzenzegge doorgaans veel eerder bloeit dan Pluimzegge, wat tenslotte de kans op geslaagd nakomelingschap zeer beperkt. Bij nader onderzoek

thuis kwam ik ook niet veel verder, vooral omdat geen van mijn boeken repte van het bestaan van een bastaard van deze twee soorten.

Mijn twijfel bleef tot ik om een andere reden de kruising tegenkwam in een artikel van Albert Corporaal in *Gorteria*⁴. Daarin werd *Carex x fussii* (afb 5) beschreven – dat is de kruising van Elzenzegge en Pluimzegge – die gevonden was bij Hasselt (Ov). De vondst in het Grootgoor is pas de tweede vondst – of herkenning? – van het taxon in Nederland. Er rustte tot nu toe weinig zegen op het verzamelde materiaal uit het Grootgoor. Daarom heb ik in 2018 opnieuw een deel verzameld en komt dat nu wel in de collectie terecht.

Aardig om te melden is dat in 1967 tijdens een UNIO-excursie bij Stevert C. x *boeninghausiana* is gevonden. Dat lijkt toch wel heel erg op de vondst in het Grootgoor. In dat geval komt de kruising hier dan al meer dan 50 jaar voor.

Bij een bezoek aan de locatie is het zeer aan te raden om ook langs de Run te lopen. In het water groeit in de zomer Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*) en op een paar plaatsen langs het noord-talud groeit Draadrus (*Juncus filiformis*). Dat zijn bepaald geen algemene soorten en de eerste staat zelfs op de Habitatrichtlijn van de EU.

Adres
Heggeranklaan 12
5643 BR Eindhoven

¹ Het officiële meervoud van Zegge is Zeggen, maar echt fraai vind ik dat niet

² Stortelder, Schaminee & Hommel: De Vegetatie van Nederland deel 5, Opulus Press 1999

³ Weeda, Schaminee & van Duuren: Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland deel 4, KNNV Uitgeverij 2005

⁴ Corporaal: Nieuwe *Carex*-taxa voor Nederland, *Gorteria* 11(10)